

NICOLAE IORGA

LUPTA PENTRU LIMBA ROMÂNĂ

Cauzele și urmările
primei revoluții de la Universitate,
martie 1906

*Ediție îngrijită și prefată
de Lucian Pricop*

EDITURA CARTEX

Coperta: *Mădălina Pricop*
Tehnoredactare computerizată: *Ecaterina Pîslă*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IORGA, NICOLAE

Lupta pentru limba română / Nicolae Iorga ; ed. îngrijită și pref.
de Lucian Pricop. – București : Cartex, 2016

ISBN 978-606-8023-65-6

I. Pricop, Lucian (ed. ; pref.)

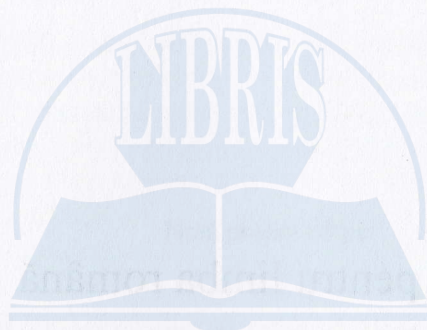
94(498)

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Revolta ca modus operandi (prefață de Lucian Pricop)</i>	7
<i>Notă asupra ediției</i>	32
Lupta pentru limba română	33
Prefață	35
I. Introducere	37
II. O rugămintă	39
III. Despre drepturile limbii naționale în statul modern	43
IV. Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor	66
V. Conferința din 13 martie 1906	68
VI. Două scrisori de <i>N. Iorga</i>	89
Întâmplările de <i>Mihail Sadoveanu</i>	96
În legătură cu întâmplările serii de 15 martie 1906 de <i>Em. Gârleanu</i>	103
13/26 martie de <i>Ioan Slavici</i>	106
Chemare de <i>Al. Vlahuță</i>	108
Discursul de la Iași, ținut în ziua de 19 martie	111
VII. Moțiune a studenților ieșeni	129
VIII. Întrunirea din sala „Dacia“ (20 martie)	131
IX. Adeziuni	157
X. Articole din presă	180
Câteva cuvinte asupra intrigii de la 15 martie de <i>G. Ranetti</i>	180
Către studențime și înstrăinați de <i>N. N. Beldiceanu</i>	182

Aceste pagini cuprind actele mai însemnate privitoare la manifestările din martie 1906 făcute de tinerimea școlilor înalte din București pentru izbânda limbii românești în România. De o bucată de vreme se vede foarte limpede că limba națională¹ n-are drepturi pentru o parte din clasele bogate și puternice, care s-ar cuveni totuși să stea în fruntea vieții românești și s-o ajute din răspunderi, înstrăinate, anumite cercuri înălțau, cu o batjocură pentru sentimentele de care o lume întreagă se însuflețește astăzi, steagul de trufie al înstrăinării lor.

Nicolae Iorga, 1910

¹ Limba română este numită „limbă națională“ în virtutea numărului de vorbitori pe teritoriul național, dar nu exista, la momentul publicării volumului (1906) vreo lege care să-i stabilească statutul.

Ar fi fost mai multă liniște în București, ar fi fost mai multă bucurie dacă nu s-ar fi făcut mișcarea, menită să fie, în același timp, pașnică și măreață. Dar oamenii nu trăiesc nici pentru liniște, nici pentru bucurie. Nu pentru aceasta se frământă mințile și bat inimile. Oamenii trăiesc pentru a răspunde legii celei mari și tainice a lumii prin îndeplinirea cu orice preț, cu orice jertfe, a datoriei lor.

Datoria tuturor celor ce-și dau seama de obârșia acestui popor, de lunga lui desfășurare prin lupte, de viitorul spre care în chip firesc trebuie să tindă, era să protesteze împotriva ridicării steagului străinătății¹ asupra așezămintelor noastre de cultură.

Cu toată neauzita sălbătăcie a măsurilor luate împotriva unei înălțătoare demonstrații pentru românism a românilor în România, singurul punct de vedere firesc s-a afirmat. Și din toată țara s-a ridicat o așa de puternică și obștească aclamație cum nu s-a mai pomenit la noi din vechi vremuri.²

Pentru a se aminti zilele de luptă și pentru a se pregăti și mai mult conștiința publică în vederea politicii naționale a viitorului se tipărește această cârtică.

Fiecare cetitor cu iubire de țară și neam va socoti că ea vine din sufletul său însuși. Ea nu e a nimănu: e a ceasului de astăzi³.

N. Iorga

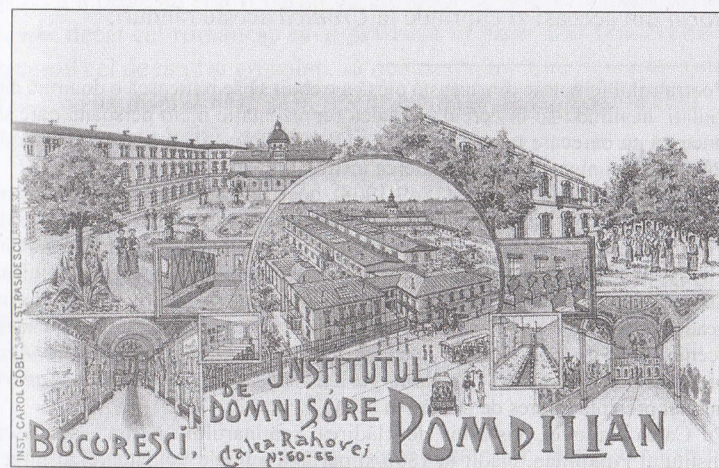
¹ Străinătatea este aici o metonimie pentru limba și cultura franceză, iar metafora steagului plasat pe instituțiile de cultură face trimitere la subordonarea unora dintre acestea față de preferințele și gusturile unui public francofil.

² Într-adevăr este prima revoltă a studenților, dar nu și cea dintâi demonstrație.

³ De la Hegel (*Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie*, 1837, în traducere română – *Prelegeri de filosofie a istoriei*, Editura Academiei Române, București, 1963) este valorizat evenimentul istoric, momentul istoric, a cărui necesitate a justificat inclusiv abuzurile, aberațiile și tragediile.

I

Ziarele din întâia săptămână a lui martie anunță că se vor da la Teatrul Național din București de amatori din lumea mare, pentru societatea de binefacere „Obolul“, sub președinția dnei Scarlat Pherekyde¹, două reprezentații cuprinzând o piesă românească de dl

Institutul de domnișoare Pompilian, cca 1900.

¹ Irina și Iancu Marghiloman au avut trei copii: Elena, Alexandru și Mihail. Sora mai mare a fraților Alexandru și Mihail Marghiloman s-a căsătorit cu Scarlat Pherekyde, jurist care va ajunge președinte al Înaltei Curți de Casație. Elena a primit ca dotă, printre altele, moșia Scorțoasa. După decesul tatălui (1892), Elenei Pherekyde îi reveneau prin testament: o casă în București, magazinele din portul Brăila, venitul din închirierea magaziiilor „Nalbanlof“, moșiile Policiori cu trupurile „Florica“ și „Păcelele“, Scurta sau Rotunda din Plasa Tohanilor, Caravala din județul Dolj, Vorniceni și Vlădeni sau Fandolica din județul Dorohoi. Scarlat Pherekyde, pe care Constantin Argetoianu îl descrie ca fiind „un adormit de la casație“ era frate cu omul politic Mihail Pherekyde, de mai multe ori ministru în guvernarea liberală.

Ollănescu-Ascanio (*Pe malul gârlei*)*¹ și trei piese franceze cu un caracter foarte puțin clasic. După șirul de conferințe franceze ținute la institutul Pompilian² de dl Léon Claretie³, după o conferință franceză a unui inginer italian, dl Iuliu Brun⁴ anunță o altă conferință franceză despre „iubirea în poezia populară“.

Acum doi ani, astfel de reprezentații fuseseră primite cu șuierături și demonstrații violente de studenți, pe care poliția i-a împrăștiat brutal. Și de astă dată ziarele de vineri, 10 martie, dau știrea că printre studenți se pregătește o mișcare. Revista *Sămănătorul* din aceeași zi cuprinde la *Cronică* aceste rânduri:

* Pentru rolul femeiesc din această piesă a trebuit să se poftască o doamnă din Galați, nealiindu-se în cercul ce dădea reprezentație nicio persoană care să unească cu oarecare talent de teatru cunoștința cuvenită a limbii românești. Până aici s-a mers deci cu întinderea înstrăinării! (*n. a.*)

¹ Dimitrie Ollănescu-Ascanio (1849-1908), poet, prozator și dramaturg, doctor în drept la Paris și Bruxelles, diplomat, membru al Academiei Române (1893), vicepreședinte al secției literare. A făcut parte din cercul, „Junimii“ (până în 1895). Poet elevat, nuvelist nu lipsit de har, dramaturg înzestrat, cronicar dramatic bine informat, Dimitrie Ollănescu-Ascanio este autorul primei lucrări academice de istorie a teatrului românesc. Ca scriitor dramatic, are îndemânare scenică și de dialog, obținând în epocă succese de stimă incontestabile. Azi, piesetele sale într-un act (*Pe malul gârlei, Pribeagul, După război, Fanny*) nu mai prezintă interes de punere în scenă.

² Pe Calea Rahovei, vis-a-vis de clădirea Seminarului „Nifon“, se găsea Institutul Pompilian, clădit în 1896 și purtând numele fondatoarei și directorii (Constanța Pompilian, al cărei tată, profesorul Dumitru Pompilian, construisese instituția de învățământ). Institutul Pompilian se întindea până la Strada Antim și avea clădire cu parter și etaj, dormitoare de internat și o capelă. Această instituție, unde se pune accent pe învățarea în limba franceză, a fost demolată în perioada comunistă. Capela Pompilian a fost cedată Mănăstirii Antim, fiind folosită ca un al doilea paraclis.

³ Léo Eugène Hector Claretie (1862-1924), jurnalist, critic literar și romancier francez. Este autorul unei lucrări de promovare a culturii românești în Franța, *Feuilles de route en Roumanie*, 2 vol., 1912. Pentru cititorul de astăzi, ea este interesantă ca imagine pe care i-a lăsat-o România de dinaintea Primului Război Mondial unui intelectual francez care demontează anumite clișee din opinia conaționalilor săi despre țara noastră.

⁴ Jules Brun (1852-1916), scriitor, jurnalist și traducător francez, autorul prolific al unor lucrări de popularizare a culturii române în Franța.

„Iarăși reprezentații franceze date de români la Teatrul «Național», care va trebui împodobit atunci cu culorile naționale franceze, din acest Bucurest pe care vulgul îl numește București. Ziarele românești anunță în ortografia franceză numele persoanelor care vor juca.

Actul de patriotism pleacă de la o societate de binefacere. Dl director al Teatrelor n-are, firește, nicio obiecție să cedeze sala. Frumoasa faptă se va săvârși în serile de 13 și 15 martie. Se vor găsi neapărat destui spectatori ca să aplaude.

Studenții să nu mai facă greșeala de acum doi ani, să nu vie pentru a protesta și a fi bătuți de gardiștii de strada. Să lase *celălalt neam* decât cel românesc să-și petreacă în pace. Dar noi, ceștia din neamul cel de rând și grosolan, să ne însemnăm bine în minte numele celor ce ne disprețuiesc și să ținem seamă și de cine *nu* va veni.

Petrecere bună, domnilor!“

II

Epoca din 12 martie, duminică, tipărește în fruntea sa acest articol:

O rugămintă

Cetitori, care veți avea în mână acest ziar, lăsați să vi se facă o rugămintă, nu pentru un om, pentru o grupă de oameni, pentru un partid, ci pentru acea mare ființă nenorocită, luptând de două mii de ani cu împrejurări dușmane, pentru poporul românesc, pentru literatura lui, pentru limba lui, pentru sufletul lui. Pentru *obrazul* acestui neam care e *obrazul* nostru.

Avem în București un *Teatru Național*.

Statul român subvenționează acest teatru.

O societate românească de binefacere pentru români dă pe 13 și 15 martie o reprezentație pe scena acestui teatru românesc. Ce poate fi mai frumos!

Dar trei părți din această reprezentare vor fi într-o limbă străină, care ne cotopește, care ne subjugă și ne umilește, care rupe un popor în două, punând de-o parte vorbitorii graiului nostru disprețuit, iar de alta pe cei mari și bogați care vorbesc altă limbă, care cugetă, simt, trăiesc, iubesc și mor prin această limbă.

Orice bun român va privi această reprezentare ca o jignire a celor mai frumoase, mai nobile sentimente pe care poate să le aibă un om.

Nimeni n-o poate opri, odată ce dl director al Teatrelor a îngăduit-o. Un ministru cu situația dlui Vlădescu mai puțin decât orice alt ministru. Nu vom cere mulțimii, fie și mulțimii studenților, să se amestece.

Dar rugăm – prin mine, unul dintre cel mulți, roagă trecutul și viitorul unui neam, care nu e doar menit unei umilințe și unei batjocuri pentru toate veacurile –, rugăm pe oricine simte că are o țară, pe oricine aude glasul poruncitor al sângelui său, pe oricine se poate gândi la moșii, la strămoșii săi, trăiți cinstiți, în țara românească, cu grai românesc, cu suflet românesc, rugăm pe oricine nu vrea să-și arunce copiii în vălmășagul neamurilor, fără să știe în ce limbă îi vor pomeni aceia care vor veni după dâșii, îi rugăm, cu o căldură ce nu se poate coborî în cuvinte, *să nu vie la Teatrul Național în seara de 13 martie și în seara de 15 martie 1906.*

Au luat bilete; au făcut o faptă bună pentru săraci. *Să nu vie* la reprezentare, căci ar face o faptă rea față de sufletul chinuit al acestui popor. De ce, pentru plăcerea lor de câteva ceasuri ori pentru o legătură socială să strice inima fraților lor rămași credincioși neamului? De ce să ne înjosească, să ne umilească, înjosiindu-se și umilindu-se și pe dâșii printr-un act de *trădare sufletească* față de patria și nația lor?

*

Și altă rugămintă se îndreaptă acum, pentru același cuvânt, lumii de tot felul, mai ales tinerimii din școli, care obișnuiește a veni la Ateneu.

Dl Jules Brun anunță pe seara de 12 martie o conferință franceză despre poezia noastră populară. Despre poezia *noastră* populară, în casa *noastră* de conferințe a Ateneului Român.

Și nu numai atât.

Dl Brun *știe românește*. Trebuie să știe fiindcă este ziarist român, fiindcă este și acum sau a fost măcar profesor român.

Și totuși profesorul român, ziaristul român Iuliu Brun, fiindcă e de origine franceză, ține o conferință franceză despre cântecul românesc, în Ateneul Român, înaintea unui auditoriu român, într-un ciclu de conferințe românești.

Dacă aveți inimă în voi, tinerilor care mergeți la conferințele Ateneului, nu veți cunoaște-o pe aceasta, nu veți călca pragul sălii unde se va ține o asemenea conferință.

Iar câți dintre ziariștii români se țin de acest neam vor pune și ei o vorbă pentru ca fapta de umilință să nu se îndeplinească.

*

Dacă și unii și alții, și acești tineri săraci și acei nobili și bogați de sus, *veți lăsa goale cele două săli* în care se face jertfa mândriei și a demnității noastre, atunci va fi într-aceasta un mare și frumos învățământ, vrednic de a fi pus alături cu cele mai înalte din tot trecutul nostru. Atunci veți fi săvârșit, împiedicând pentru totdeauna asemenea jigniri, *un eveniment istoric*.

Veți putea oare să călcați în picioare aceste îndemnuri, această rugămintă a uneia din inimile ce sângerează pe urma batjocoririi neamului, veți putea să proclamați încă o dată, în auzul tuturor, că România e statul-cârpă al unui popor-zdreanță, care nu înțelege să fie stăpân acasă la dânsul?